

**National Library of Thailand
Bangkok, 2002**

All rights reserved.

**No part of this CD may be reproduced,
stored in a retrieval system or transmitted in any form
or by any means, without prior permission from
the National Library of Thailand**

หอสมุดแห่งชาติ ขอสงวนสิทธิ์

ห้ามมิให้ผู้ใดนำส่วนหนึ่งส่วนใด หรือตอนหนึ่งตอนใด ที่ปรากฏอยู่ใน CD นี้

ไปทำการคัดลอก หรือวิธีการอื่นใดเพื่อจำหน่าย จ่ายแจก

ก่อนได้รับอนุญาต

เทศนา พระราช บพิตร ๒๕ พระองค์
มีที่ พระมหาปราสาท
สนองพระเดชพระคุณทุกกระหม่อม

เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๙

พระ สถิตี สัมปชัญญ กถา

ของ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา วชิรญาณวโรดม

พระ สติ สัมปชัญญ กถา

“ภาตติคมิหิ เตน ภควตา ชานตา บัณฑิตา อรหตา
ธัมมาธัมมพุทฺธเณ สโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหเรยฺย สัมปชาโน
อโย โว อัมหากิ อนุสาธนฺติ” ฯ

บัดนี้ จัก ถวาย พระธรรมเทศนา เป็น เครื่อง ประดับ พระ
ปัญญา โดย สัมควร แก่ พระ กุศล ทักษิณานุประทาน ที่
สมเด็จพระราชาธิบดี บพิตร แด่ พระราช ภาคินี บพิตร ทรง หาด
ร่วม พระหฤทัย กัน ทรงบำเพ็ญ เพื่อ ทรง อุทิศ ถวาย ปาณา ผด
ถวาย ถวาย คุณ แต่ พระบาท สมเด็จพระ ปรมินทรมหา
จุฬาลงกรณ์ พระ จุฬจอมเกล้า เจ้า สยาม สมเด็จพระ
บรมชนกนาถ ใน เวลา นั้น สามารถ จะ ถวาย คุณ ได้
โดย ฐานอื่น ตาม ประเพณี ของ บัณฑิต ผู้ นับถือ พระพุทธ
คำสอน ฯ สมเด็จพระ ธัมมา ธัมมพุทธ เจ้า ผู้ พระ คำสอน ทรง
พระกรุณา แสวงหา ประโยชน์ แก่สรรพสัตว์ อยู่ เป็น นิตย์ เมื่อ
มี โอกาส ก็ ทรง ชัก นำ ให้ ประกอบ กิจ อัน ให้ เกิด ผล ดีงาม
แก่ ตน แก่ ท่าน ตาม ธัมม ฯ จัก ถวาย วิดีชนา เฉพาะ ข้อ ที่
ตรัส สอน ใน ยาม ต้อง บิณฑิโยค คือ ถูกร้าง จาก ท่าน
ผู้ เป็น ที่รัก ด้วย อำนาจ มรณะ มา คัด รอน ฯ ใน เวลา

เช่นนี้ พระองค์ คริสต์ สอนให้กำหนด วัฏธรมตา ของ สังขาร
ว่า เป็นเช่นไร แล้วแต่ปฏิบัติให้สมควรแก่เวลา ๑

อัน มรณะ เป็น ธรรมตา ของ สังขาร ที่ เป็น สภาพ อัน
เกิด แต่เหตุ สิ่งใด มีความ เกิด เป็น ธรรมตา สิ่ง นั้น มีความ
ดับ เป็น ธรรมตา ๑ เหตุ อัน แต่ง สังขาร ขึ้น นั้น มี กาลัง เป็น
ไป ชั่วคราว เมื่อ เหตุ นั้น สังขาร ก็ ต้อง สิ้น ตาม กัน เช่น
กับ เครื่อง ยนต์ อัน เติร ด้วย กาลัง ไอน้ำ หรือ ด้วย กาลัง ไฟฟ้า
ย่อม มี เวลา หยุด เมื่อหมด กาลัง ดัง ๑ เมื่อ เป็น เช่นนี้
ความ วิประโยค ก็ ต้อง พาก จาก กัน จึง เป็น ธรรมตา
ของ สังขาร จำ มี ใน คราว หนึ่ง ไม่ เร็ว ก็ ช้า แต่ ไม่ เป็น
ไป ตาม ปราณนา ของ บุคคล ผู้ จะ เตือก ได้อย่าง ใจ ย่อม เป็น
ไป ตาม เหตุ นั้น เอง ๑ เมื่อ ความ วิประโยค ด้วย อำนาจ
มรณะ มี มา ถึง แล้ว ย่อม ไม่ มี ทาง แก่ ให้ คั่น ได้ ๑ บุคคล
ผู้ ถูก วิประโยค เหลือ อยู่ ภาย หลัง จะ เสียใจ ทุกข์ โศก อย่างไร
ก็ เป็น เพราะ อำนาจ เสีย คาย ความ สัมประโยค คือ ความ พร้อม
มุต กัน ใน ภาย หลัง นั้น เอง ๑ แต่ ข้อ นั้น ก็ เป็น ธรรมตา ของ
สามัญชน ทั่วไป ยาก ที่ ผู้ใด ผู้หนึ่ง จะ หัก เว้น ไว้ แต่
คน ใจ แข็ง มี สติ กำกับ อยู่ ๑ แต่ ความ อาลัย ถึง ท่าน ผู้ จาก
ไป นั้น อาจ ทำให้ เกิด โทษ ก็มี ให้ เกิด คุณ ก็มี ๑ เมื่อ มา
ปรารภ ถึง ท่าน แต่ น้อม จิต คัด คิด เห็น เป็น ไม่ ดี ไป ใน คน นั้น ๆ
แล้ว เกิด ปฏิฆะ คือ ความ กระทบ กระทั่ง แห่ง จิต นั้น อัน เป็น

เหตุแตกสามัคคี ความขัดแย้งถึงด้วยอาการเช่นนั้น อาจทำให้เกิดโทษ ๑ เมื่อมาปรารภถึงท่าน แด่น้อมจิตคิดปลูกเมตตาในคนนั้น ๆ นั้น อันเป็นเหตุผูกสามัคคี ความขัดแย้งถึงด้วยอาการเช่นนั้น อาจทำให้เกิดคุณ ๑

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าจตุรพรหม บรมขัตติยเจ้า กรมหมื่นนครสวรรค์วรพินิต ได้ในปฏิปทา อันให้เกิดวิบุตผล จึงควรสอนให้บำเพ็ญทักษิณานุประทาน อุทิศส่วนกุศลไปถึง ๑ เมื่อมาปรารภถึงท่าน ผู้จากไป นั้น ด้วยความขัดแย้งถึง แล้วแต่คิดว่าจะบริจาคทาน เป็นการฉลองพระคุณ ความคิดนั้นจัดว่า เป็นกตัญญูตา คือ ความรู้พระคุณท่าน ความนึกถึงท่านด้วยอารมณ์ที่ดี เป็นเหมือนได้ อยู่ในที่ใกล้ ได้ แดเห็นท่าน ความบริจาคนั้น จัดว่า เป็นกตเวทีตา คือ ความฉลองพระคุณท่าน ความประพฤติการที่เป็นประโยชน์คนแต่ผู้อื่น เป็นเหมือนได้ ประนบัติท่านด้วยตน ๑ เมื่อบำเพ็ญกุศล ปรารภท่านที่รักที่นับถือเช่นนั้น อันเป็นเขตต์เจตนา ย่อมแรงกล้า เมื่อปรารภย่อมเกิด ความเต็มใจจัด เป็นบรรพเจตนา คือ ความดำริห์ก่อนแต่บริจาค เมื่อเวลาบริจาค ย่อมเกิด ความตั้งใจ จัดเป็น มุญจนเจตนา คือ ความดำริห์ใน เวลาบริจาค ครั้นเสร็จแล้ว เกิดความอิ่มใจว่าได้ฉลองพระคุณท่าน จัดเป็น อปร่าปรเจตนา คือ ความดำริห์ภายหลังบริจาค เมื่อเจตนาในสาม กาล

แรง กด้า เช่นนี้ ทักษิณานุประทานที่บำเพ็ญย่อม มี ผล
ไพบุตย์ ทั้งได้ เกื้อหนุน แก่ ปฏิภาห คือ ผู้ ได้รับ เป็น ส่วนให้
ให้เกิดปรมัตถประโยชน์ เป็น กิจ ปราศจากโทษ ควร บำเพ็ญ
โดย กาล ตาม พระบรมพุทโธวาทที่ ประทานไว้ นั้น ๑

ใน ฝ่าย ภิกษุ บริษัท พระองค์ ตรัส สอนไว้ โดยใจ ความ
ว่า เมื่อ บรรณ ถึง ญาติ สามี หิต ผู้ ใด ไป แล้ว ก็ พึง
บำเพ็ญ คีต สมาริ ปัญญา สัม สึกขา ให้ บริบูรณ์ ตั้ง จิตต์
เพิ่ม พุทธ หิต สู้ ให้ แก่ เขา ๑ แม้ คฤหัสถ์ มา ปฏิบัติ อนุโธม
ตาม อนุศาสน์ ของ สัม เสด็จ พระ ผู้ มี พระ ภาค เจ้า ดัง นั้น ธุ
จัก มั่น มั่น พอ สัม แก่ ญาติ ของ ตน ย่อม ให้ สำ เร็จ ผล ได้
ดุจ กัน ๑ เพราะ เหตุ นั้น เมื่อ มา บรรณ ถึง ท่าน ผู้ จาก ไป
ควร ตั้ง คน ไว้ ใน ขรรฆานุกรรม ปฏิบัติ ๑ จัก ถวาย วิสัย ณา
เฉพาะ ใน สติ สัม ปชัญญะ พอ เป็น อุทาหรณ ๑

สมเด็จพระ บรม ศาสตราจารย์ ตรัส สอนไว้ ว่า “ สติ
ภิกขเว ภิกขุ วิหเรย สัม ปชาโน อโย โว อัม หาก์ อนุ สำน ”
ความ ว่า ภิกษุ ทั้ง หาย ภิกษุ พึง เป็น ผู้ รู้ ตัก ได้ เป็น ผู้ รู้ ตัว
อยู่ ทุก เมื่อ น เป็น คำ เรา สอน ท่าน ทั้ง หาย ๑ ความ เป็น
ผู้ รู้ ตัก ได้ ชื่อ ว่า สติ ความ เป็น ผู้ รู้ ตัว ชื่อ ว่า สัม ป-
ชัญญะ ๑ สติ นั้น เป็น ไป ใน กิจ ดัง นั้น เมื่อ จะ สำ เร็จ อริยาบถ
เดิร ยืน นั่ง นอน ให้ รู้ ตัก ได้ ก่อน ว่า ตน จะ สำ เร็จ อริยาบถ
นั้น ๑ ไม่ ต้ม ตั้ว ทำ ผลุน ผลัน ไป ๑ บุคคล ถูก ชน นามั ด หรือ

โดนอะไร จะเดิรก็หกล้ม ดังนี้ เป็นต้น เพราะชาติสติ ฯ
 อีกอย่างหนึ่ง เป็นไปในกิริยาที่ทำ กิริยาที่พูด กิริยาที่
 คิด ฯ เมื่อจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี เมื่อจะ
 พูดอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี เมื่อจะคิดอย่างหนึ่งอย่างใด
 ก็ดี ให้นึกได้ก่อนแล้วจึงทำจึงพูดจึงคิด ฯ บุคคลทำ
 พลาด พูดพลาด คิดพลาด ก็เพราะชาติสติ ฯ อีกอย่าง
 หนึ่ง เป็นไปในกิริยาที่จำ การใดที่ได้ทำไว้แล้ว วาจาใด
 ที่ได้พูดไว้แล้ว แม้ล่วงกาลนาน ให้นึกถึงการนั้น วาจา
 นั้นได้ ไม่ลืมเสีย ฯ บุคคลผู้ทำแล้วพูดแล้วลืมเสีย
 ไม่อาจนำมาเทียบกับ การที่จะทำแต่ วาจาที่จะพูดต่อไป
 เพื่อหัดความเคยแต่เป็นไปในความดี เช่นนี้ก็เพราะ
 ชาติสติ ฯ สัมปชัญญะนั้น เป็นไปในกิจอันเดียวกับสติ
 แต่โดยอาการต่างกัน ฯ สตินั้นให้นึกได้เมื่อทำเมื่อพูด
 เมื่อคิด ฯ สัมปชัญญะนั้น ให้รู้ตัวในเวทีกำลังทำ กำลัง
 พูด กำลังคิด ฯ บุคคลผู้เผลอไปโดนคนหรือของ ยืนไม่
 ตรง ทำอะไรพูดอะไรคิดอะไรยังไม่อยู่ จำไม่ได้ เช่นนี้
 เพราะขาดสัมปชัญญะ ฯ สติแต่สัมปชัญญะนี้ เป็นประ
 โยชน์แก่ชนทุกจำพวกไป แม้พระสารีบุตรเถรเจ้าก็ได้
 กล่าวไว้ว่า “เทโว รัมมา พหุการา สติ จ สัมปชัญญะจ”
 ขรรณ ๒ ประการมีอุปการมาก คือ สติแต่สัมปชัญญะ ฯ
 ใจอันหา สติสัมปชัญญะ ควบคุมมิได้ ย่อมดำเนินไปใน

อารมณ์ต่าง ๆ สุดแต่ใคร ไม่มียังเด็กว่าอย่างไรควร
 ส่วนใจอันได้สติสัมปชัญญะเข้ากำกับ ย่อมรู้จักเพื่อจะยัง
 แด่เด็กแต่ส่วนดี ๆ เปรียบเหมือนรถหาสารถมิได้ น้ำ
 พาวิ่งไปตามลำพัง ย่อมเด่นไม่ตรง โคนนั้นโคนนี้ไป
 ตามทาง ทำความเสียหายให้แก่คนบ้าง แก่คนอื่นบ้าง
 ไม่มีดี ส่วนรถมีสารถผู้ฉลาดกำกับ ย่อมเคียวตรงไม่
 เสียเปรียบ แด่นโดยเรียบร้อย ไม่ทำอันตรายให้แก่ใคร
 ยังประโยชน์แห่งการใช้รถให้สำเร็จเป็นอันดี อุปมาข้อ
 นี้ฉันใด ความเป็นไปของบุคคลก็ฉันนั้น บุคคลผู้มีใจ
 หาสติสัมปชัญญะควบคุมมิได้ ย่อมประพฤติกายวาจา
 ผิด ๆ พลาด ๆ ทำความเสียหายให้เกิดแก่คนแต่ผู้อื่น
 ฝ่ายบุคคลผู้มีใจอันสติสัมปชัญญะเข้ากำกับ ย่อมประพฤติกายวาจาในทางที่ถูก นำความดีให้เกิดเป็นผล ๆ สติ
 สัมปชัญญะเป็นอุปการแก่ชนทุกจำพวกฉันนี้ ๆ

บุคคลผู้หวังความดีความงามแก่ตน ควรเป็นคน
 มีสติสัมปชัญญะ แม้จักจะพลั้งเผลอ หมดอบรมเข้า
 ก็คงดีขึ้น ๆ เมื่อจะสำเร็จอริยาบถ จะทำจะพูดจะคิด
 ควรนึกก่อนว่าตนจะทำกิจนั้น ๆ เมื่อทำก็พึงดูว่าตน
 ทำอย่างนั้น ๆ ครั้นคืนเข้า สติสัมปชัญญะก็จะคอยมัน
 แด่ทางที่จะใช้สติสัมปชัญญะนั้น มีหลายอย่าง จักถวายเป็น
 วิถีนาพอเป็นทางดำเนินฐาน ๆ สติสัมปชัญญะนั้น ควร

ให้เป็นไปใน กรรม ๓ ประการ คือ อัมปมาท อิตตสัมมา
ปณิธิ แด่สามัคคี ฯ

อัมปมาทนั้น คือ กรรม เป็นข้าศึกแก่ประมาณ โดย
พญานะ ได้แก่ ความไม่มัวเมา เช่นใน ตาภยศาสตร์เตือน
สุข แต่ในวัยใน ความไม่มีโรคในชีวิต โดย อรรถ ได้แก่
ความไม่อยู่ปราศจาก สติ ความไม่เดิน เตอ ฯ อัมปมาท
นั้น เป็น อุปการใหญ่ใน กิจ การ ทั้ง คดี โลก คดี กรรม ฯ คน
ผู้ประมาณไม่ นำ พาใน อัน รักษา ร่าง กาย ถือว่า ยัง ผิด
สบาย ไม่ระวังโรคอัน จะ เกิดขึ้น ทอน ชีวิต หรือ ปลดปล่อยให้
เกิดขึ้นแล้ว ก็ไม่ คิด รักษา เสีย แต่ ต้น มือ ผล ก็ คือ อายุ
สั้นไม่ เป็น ไป ถึง ไหน แม้ ยังมี ชีวิต ก็ ไม่มี สุข ดำ ราบ ไม่
อาจ ประกอบ กิจ การ อย่าง คน อยู่ ดี ฯ ฝ่าย คน ไม่ มีความ
ประมาณ เอาใจใส่ ระวัง รักษา ร่าง กาย ก็ จะ มีความ สบาย
ห่าง จาก โรค อาจ รักษา ชีวิต ให้ เป็น สุข อยู่ ยืน นาน ฯ
อีก ประการ หนึ่ง คน ผู้ ประมาณ ไม่ รู้จัก ประหยัด ทรัพย์
จับ จ่าย สบาย สบาย ไม่ รู้ พอ ดี โรค ทรัพย์ อัน มี อยู่ ก็ จะ
หมด ไป ที่ หา ได้ ก็ ไม่ พอ ใช้ ผล ก็ คือ ไม่ พ้น จาก ความ
ลำบาก เพราะ ขาด ทรัพย์ ฯ ฝ่าย ผู้ ไม่ ประมาณ รู้จัก จับ
จ่าย เทียบ ราย ได้ ราย เสีย ก่อน ปรน ใจ สดอย ถือ ประโยชน์
แห่ง โรค ทรัพย์ แต่ ไม่ ยาก จน ฯ อีก ประการ หนึ่ง คน ผู้
ประกอบ การ งาม ประมาณ แล้ว การ งาม ย่อม เต็ม เต็ม เสีย ไม่

ประมาณแล้ว การงารยอมสำเร็จ ฯ พระบาทสมเด็จพระ
 จุฑอมเกล้าเจ้าสยาม พระบรมชนกาทิราช ทรงตั้งอยู่ใน
 ความไม่ประมาณ ใต้พระบัญชา ประกอบกับ พระอุทิศให้
 จัดการปกครอง พระราชอาณาจักรให้ทันสมัย ได้ทรง
 ดำรงตำแหน่ง พระราชอาณาจักรให้สถาพรวัฒนา ในเวลา
 ที่นครอยู่ใกล้เคียงพากัน ดมจกอยู่ในอำนาจของชาติ
 อื่น ยิ่งความ เป็นไทยได้ความเข้มแข็งให้คงอยู่แก่ชาติ
 เชิดชูพระเกียรติยศของราชตระกูลผู้ปกครอง ฯ พระองค์
 ทรงสอดส่องในทางมาแห่งพระราชทรัพย์ ประมวญไม่ให้
 ตกเสียเสียหาย ทรงรู้ประมาณในการจับจ่ายแต่พอดี
 ทั้งส่วนแผ่นดินและส่วนพระองค์ จึงทรงสามารถทำนุ
 บำรุงราชตระกูลพระราชวงศ์และข้าราชการให้สมบูรณ์พูน
 ดั่งด้วยกำลังพระราชทรัพย์ ฯ แม้ถึงจับประจวบพระโรค
 เจริญอยู่ ก็ยังสืบบริหารพระองค์ ดำรงพระชนมายุ
 อยู่เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมากทุกจำพวก จนสุด
 กำลัง ฯ ความไม่ประมาณเป็นอุปการแก่กิจการในคดีโลก
 ดังถวายวิดิชันมา ฯ ส่วนเป็นอุปการในคดีธรรมนั้น เป็น
 เหตุเกิดแต่เจริญกุศลขึ้นทั้งที่เป็นโลกีย์และโลกุตระ ฯ
 บุคคลจะบำเพ็ญกุศลให้ถาวร ตั้งต้นแต่บริจาคทานรักษา
 ศีลเจริญภาวนา ตลอดถึงจะสำเร็จมรรคผล ก็ต้องอาศัย
 ความไม่ประมาณเป็นที่ตั้ง เหมือนดังบุคคลจะก่อศึก

จำ ต้องทำรากให้แข็ง มีแรงพอจะรับน้ำหนัก คึกนั้น
 จึงจะมั่นคง ๖ คนผู้ยังประมาทเล็งเห็นถึงจะบำเพ็ญ
 กุศลบ้าง ก็มักจะปรารถนาเป็นใหญ่จะให้เขาสรรเสริญ
 บ้าง มักปรารถนาโลกเป็นใหญ่ เกรงเขานินทาบ้าง คอไม่
 ประมาท จึงจะปรารถนาธรรมเป็นใหญ่ บำเพ็ญด้วยความ
 นิยมในธรรมว่าเป็นความดี ๖ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า
 ทรงระแวงความมัวเมาในกาม สุขเสียได้ พิจารณาเห็นคน
 ผู้มัวเมาว่า เกิดมาแล้วก็ตายไปเปล่า มิได้แสวงหา
 ความรู้อันจะให้เกิดประโยชน์แก่กัน พระองค์จึงเสด็จ
 ออกบวรพชาบำเพ็ญเพียรจนได้คริสุแล้ว เทศนาโปรด
 ประชาชนให้ ได้บรรลุประโยชน์นั้น ๆ ตามสมควร ๖ ส่วน
 พระสาวกได้ฟังธรรมของพระศาสดา หยั่งรู้ความเป็นไป
 อย่างไร ของสังขารแล้ว ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ปฏิบัติ
 ตามพระศาสดา คริสุสอน ก็ได้บรรลุ มรรค ผล เป็นพระ
 อริยบุคคล ควรสักการบูชา ๖ ความไม่ประมาท
 เป็นอุปการในคดีธรรมด้วยประการฉะนี้ ๖ ไม่วางใจใน
 มรณะว่าจะมาถึงเมื่อไร รับจัดธุระที่ควรทำในฝ่ายคดี
 โลกให้เสร็จไว้ก็ดี รับบำเพ็ญกุศลด้วยกาย วาจาใจใน
 ในฝ่ายคดีธรรมก็ดี เช่นนี้ เป็นอาการแห่งความไม่ประ-
 มาทอย่างหนึ่ง ๖ ปรารถนาถึงมรณะแล้ว ใจอ่อนเพลีย
 ไม่อาจทำอะไร เพื่อยังชีวิตไม่ให้เป็นอยู่เสียเปล่า ได้แต่

คอยเผื่อรอถ้าตาย เช่นนี้ไม่จัดเป็น อาการแห่ง อปปมาท ๑
 ดมฺเตจ พระบรม ศาสตรา เจ้า เมื่อ จะเสด็จ คับขันช ปรี นิพพาน
 ก็ได้ประทาน บัณฑิต พุทโธวาทไว้ว่า “หน้ททานิ ภิกษเว
 อามันคยา มิ ใจ วยธัมมา สังขารอ อปฺปมาเทน สัมปาทะ”
 ความว่า ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เรา เคื่อน ท่านทั้งหลาย
 สังขาร มี ความเสื่อมไป เป็น ขรรณดา ท่านทั้งหลาย จง ทำ
 ประโยชน์ ผู้อื่น ให้บริบูรณ์ ด้วย ความไม่ประมาท ๑ สติ
 ดมฺปชัญญะ ควรให้ เป็นไปใน อปปมาท ดังนี้ ๑

อดีต สัมมา ปณิธิ นั้น ได้แก่ ความ คึง คนไว้ชอบ ๑
 อัน คนเกิดมาในโลกก็ ชื่อว่า ท่อง เทียวอยู่ใน วัฏฏ์ สงสาร จำ
 จะ ต้อง ประพฤติ คนให้ เหมาะแก่ ภูมิ ของ คน เพื่อจะได้
 หลีกพ้น ข้อขัดข้อง แด่นำ ชีวิตไป สดวก ไม่เช่นนั้น ชีวิต
 ก็จะไม่ มีสุข เป็น ผล เหมือน คนไป เรือ น้อย จำ ต้อง คอย
 พาย วาด คัด เพื่อ เรือ ได้ เติร สดวก ฉะนั้น ๑ แด่ทางที่จะ
 คึง คนไว้ชอบ นั้น พึง สันนิษฐาน เห็นใน กิจ ๔ ประการ คือ
 คอยระวัง ไม่ทำ ความเสียหาย อย่างใด อย่างหนึ่ง ซึ่งยังไม่
 เคยทำ ละ ความชั่ว ที่เคยทำไว้ แล้วนั้น เสีย ความดี อย่าง
 ใด ยังไม่ เคยทำ ก็ตั้งใจ ทำ ความดี ที่ทำไว้แล้ว รักษา
 ให้มั่นคง ไม่ให้ เสื่อม มีแต่จะให้ ทวีขึ้น ๑ ทุจริต ความ
 ประพฤติ มิชอบ ส่วน กาย ๓ ประการ คือ ต่าง ผดุง ชีวิต
 แด่ทำร้าย ผู้อื่น ๑ กระทำ โจร กรรม ถ้อเอา ของ ผู้อื่น ๑

ประพัตติผิตในกาม ๑ ส่วน วาจา ๔ ประการ พุดเท็จ ๑ พุดยั้งให้เขาแตกจากกัน ๑ พุดเลียดแทงผู้อื่น ๑ พุดเพื่อเจ้อ ๑ ส่วนใจ ๓ ประการ เพ่งเลงอยากได้ของผู้อื่น ด้วยความโลภ ๑ พยาบาทจองเวร ๑ มิจฉาทิฐิเห็นผิดจากคตองธรรม ๑ เป็นความเลี้ยหายแก่ผู้ประพัตติ ยังไม่เคยทำ พังรังไม่ทำ เคยทำมาแล้ว พังงดเลี้ย ๆ สัจจิตความประพัตติชอบตรงกันข้าม ค่อทุจจิต ส่วนกาย ช่วยชวน ขวาย บ้องกัน รักษาชีวิตผู้อื่น ๑ เมื่อแม่เจ้อจานของตนให้แก่เขา ๑ สันโดษในกาม ๑ ส่วน วาจา รักษาสัตย์ ๑ ส่มาณคนในสามัคคี ๑ พุดอ่อนหวาน ๑ พุดมีหลักฐาน ๑ ส่วนใจ สันโดษด้วยของคน ๑ เมตตา ๑ สัมมาทิฐิ เห็นถูกคตองธรรม ๑ เป็นความดีความงามแก่ผู้ประพัตติ ยังไม่เคยทำ ควรจะสนใจทำ เคยทำแล้ว ควรรักษาให้มั่นคง ๆ ประพัตติเช่นนั้น ชื่อว่า ตั้งตนไว้ชอบ ๆ อีกประการหนึ่ง หลีกเลี้ยจากอคติ ๔ ประการ ไม่ประพัตติดำเอียงให้ผิดธรรม ด้วยอำนาจความรักใคร่เห็นแก่ผู้อื่น กดี ด้วยอำนาจเกลียดชัง กดี ด้วยอำนาจหลงไม่รู้เท่าถึง การ กดี ด้วยอำนาจกลัวหรือเกรงใจ กดี เช่นนี้ ก็ชื่อว่า ตั้งตนไว้ชอบ ๆ อีกประการหนึ่ง วางตนให้เหมาะแก่ความเป็นของคน เป็นผู้ใหญ่ก็ประพัตติให้เป็นหลักฐาน มีเมตตาอารีในผู้อื่น เป็นคนเสมอกันก็

ประพาศตามฉันมิตร ชื่อตรงแต่เมื่อแม่แก่เขา เป็นผู้น้อย
ก็ประพาศอ่อนน้อม เอื้อเฟื้อแก่ท่านผู้ใหญ่ เช่นนี้ก็ชื่อว่า
คงคนไว้ชอบ ๑ บุคคลมีความรุ่งเรืองมาแต่ตัว แต่กลับ
ตกอับ ก็เพราะคงคนไม่ชอบ ฝ่ายบุคคลอัปราคมา
แต่เดิมแล้ว แต่กลับจำบุญ ก็เพราะคงคนไว้ชอบ ๑
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมชนก
นารถ ทรงตั้งอยู่ในพระคุณ คืออดีตสัมมาปณิธิ แม้
เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแต่ยังทรงตั้งอยู่ในพระถณ
ก็ดำรงดำรงสยามรัฐมาโดยสวัสดิ์ จนตลอดพระชน
มายุ ยังประโยชน์สุขให้สำเร็จแก่ประชาชนทั่วไป ๑ สติ
สัมปชัญญะพึงให้เป็นไปในอดีตสัมมาปณิธินี้ ๑

สำคัญคือนั้น คือความพร้อมเพรียงกัน เป็นกำลัง
ใหญ่ในอันรักษาหมู่ให้ตั้งอยู่ด้วยดี ๑ ขอนพึงเห็นแม่
ในของที่หาวิญญานมิได้ เช่น ค่าย แต่ดำพั้งเส้นเดียว
ดั่งขาดง่าย หดายเส้นควบกัน กำลังก็มั่น เข้าดั่งไม่ขาด
ต้องใช้มัดจึงอาจตัดได้ ๑ แต่ในร่างกายอันนี้ อวัยวะ
ทั้งหลายต่างมีหน้าที่บริหาร ร่างกาย เช่น ปอดอันสูบ
อากาศเข้าไปปรงโลหิต หัวใจฉีดโลหิตที่ปรงแล้วไปตาม
อวัยวะ กระเพาะอาหารละลายของที่บริโภคเข้าไปเป็นโลหิต
เลี้ยงร่างกาย ถ้าได้ถ่ายกากอาหารที่ใช้ไม่ได้แล้วออก
มา ไตถ่ายของเสียออกจากโลหิต เป็นต้น ถ้าอวัยวะ

เหล่านี้ เป็นไป พร้อม เพียง กัน ร่างกาย ย่อม มี ผาสุก ถ้า
 เป็นไป แก่งแย่ง ไม่ พรักพร้อม กัน ทำ นาน ที่ ร่างกาย ก็ มี
 เจ็บไข้ ไม่ สบาย ฯ แมตง ผิง แม่ ตัว เล็ก รวม เข้า เป็น ผู่ง
 ยัง อาจ บ้อง กัน อันตราย ซึ่ง จะ เกิด ขึ้น แก่ คน แม้ คน ก็ ยัง
 เกรง ขาม ไม่ อาจ รือ รัง ของ มัน ได้ ย่าง ๆ ฯ ปดวก รวม
 กัน เข้า มาก หตาย ยัง อาจ ก่อ รัง อยู่ ได้ ไต่ ไหญ่ ฯ ก่า ดัง
 เกิด แต่ ความ ต่ำ มัคคี มี โน ของ แด ดั้ว ด้ ริ จาน ฉน ไค ใน
 หมู่ มนุษย์ ก็ มี ฉน นัน ฯ คน ทั้ง หตาย ที่ รวบรวม กัน อยู่ เป็น
 หมู่ เหล่า ย่อม อาจ กัน ความ เปด็ยว เปด่า หวาด หวน ค่อ
 ภัย อันตราย แด ได้ ประโยชน์ ทั้ง หตาย แปก กว่า คน ผู้ เรีย
 ราย กัน อยู่ แด จำ ต้อง มี กิจ ที่ จะ ต้อง ทำ เพื่อ บ้อง
 กัน รักษา ทำนุ บำรุง หมู่ นน ให้ มี นคง คง อยู่ ด้วย ดี เช่น ใน
 ทรภูถ อัน หนึ่ง ก็ มี การ ราร ที่ จะ ต้อง ทำ เพื่อ บริหาร ด้ยง
 ตู กัน เพื่อ รวง ญัน ตราย เพื่อ บำรุง ความ สุข สบาย แด
 อน ๆ คตอด ถึง ประเทศ ก็ ต้อง การ เช่น เดียว กัน กิจ เหล่า
 นัน เป็น นาท ของ คน ผู้ เอง ใน หมู่ จะ พัง ช่วย กัน ทำ แด
 จำ ต้อง มี หัว หน้า บัญชา การ เหมือน เรือ อัน พา คน เดิร
 ด้าน ไป ใน ทาง น้ำ ก็ จำ ต้อง มี นาย เรือ คน ถือ ทาย ฉน นัน ฯ
 ถ้า คน ทั้ง หตาย พร้อม ใจ กัน ทำ กิจ นั้น ๆ ย่อม ดำ ด้ เร็ว เป็น
 ประโยชน์ ท่ว กัน ไป ถ้า แก่ง แย่ง กัน ด้ย กิจ ย่อม ไม่ ดำ ด้ เร็ว
 ด้ย ประโยชน์ ด้วย กัน ทั้ง นน ฯ ความ ขอน บัณ ฑิต พัง เหน

อุทาหรณ์ใน พวกเจ้า ถึงฉนี้ ผู้ครอง แว่น แคว้น วัชชี แต่เดิม
มีความ สำนึกช่วยกัน ปก ครองบ้าน เมือง พระเจ้า อชาต
ศัทรุ เด็ดจ ยาตรา พดไป ต่เมือง เธอ พร้อมใจ กัน ค่อสู้ โดย
เข้มแข็ง พระเจ้า อชาต ศัทรุไม่ อาจ เอาชัย ชำนะ ภายหลัง
แต่ง อุบาย ยุให้ แดกกัน เสีย ก็ได้ ชัย ชำนะโดยง่าย ฯ ฝ่าย
ทาง พระ ศำสนา ส้มเตจ พระบรม ศำสดา ก็ ตรัสโทษ แห่ง
การทำให้ แดก สำนึกนี้ อย่าง เบา คบใครไม่คิด อย่างหนัก
ถึง อนันตริย กรรม ทรง ชักนำ ใน ความ พร้อม เปรียง เปน อัน
หนึ่งอัน เดียว กัน ฯ แม้ ส้มเตจ พระบรม ชนกาธิราช เจ้า ก็
ได้ทรง ประกอบ-คนทุก ชนให้นิยมใน สำนึกศีลธรรม พึง เห็น
ในจาร พระชนมายุ ส้ม มงคต เมื่อ ศก หนึ่ง ได้ทรง ชักนำ
พระประยูร ญาติ เปน ตัวอย่าง ฯ อันจะ ร่วม สำนึกนี้ ถ้า
ต่าง มี ประโยชน์ ส่วน ตน ด้วยกัน ทัว ถึง ก็ จะ พึง มี ผู้ เค็ม
ใจ ทำ ตาม ถ้าได้ บ้าง เสีย บ้าง ฝ่าย เสีย เปรียบ ก็ ยาก ที่
จะ พึง ยอม เว้นไว้ แต่ ผู้ มีความ เหน็ด ขึง ฯ เหตุ นั้น สติ
สัมปชัญญะ จึง ควร ให้ เปน ไป ใน สำนึกนี้ ฯ

ส้มเตจ พระราช ภคินี บพิตร แด พระราช ภคินี บพิตร ทั้ง
หลาย มา ทรง ปรารภ ถึง ส้มเตจ พระบรม ชนกาธิราช เจ้า
ซึ่ง เด็ดจ สวรรคต แล้ว นั้น มี พระราช ประสงค์ จะ ทรง
บำเพ็ญ พระ กุศลให้ ยิ่ง กว่า ทักษิณานุปะธาน ก็ พึง ประดิษ
ฐาน พระองค์ ไว้ ใน ธรรมานุธรรม ปฏิบัติ ทรง ประพฤติธรรม

ส้มควรว แก่ ธรรม เป็น ต้น ว่า อบรม พระ สติ สัมปชัญญะให้
 บริบูรณ์ เป็น อัน ดี เช่น นี้ จัก เป็น อัน ได้ ทรง บูชา ส้มเคจ
 พระ บรม ชนก นารถ เจ้า ด้วย บูชา อย่าง อุตกฤษฎี หาก ว่า
 พระ องค์ ยัง ทรง พระชนม์ เสด็จ สถิต อยู่ ได้ ทอด พระ เนตร
 เห็น พระราช ธิดา ทุก พระ องค์ ทรง บริบูรณ์ ด้วย กัตถยาน-
 ธรรม ก็ จะ พอ พระราช ฤทธิ์ ยิ่ง นั้ แม้ เสด็จ สวรรคต
 แล้ว ส้มเคจ พระราช ภคินี บพิตร แด พระราช ภคินี บพิตร
 ทง หตาย ก็ จัก ได้ ความ พอ พระราช ฤทธิ์ เอง ว่า ได้ ทรง
 ใน ทาง ถูก พระราช อธิษาศัย เป็น อัน ได้ เสด็จ พระ เกียรติยศ
 ด้วย ความ กตัญญู กตเวที ถ้า จะ ทรง ฐิติ ส่วน พระ กุศล
 คือ ธรรมานุธรรม ปฏิบัติ นี้ ถวาย ก็ จัก ว่า เป็น ส่วน ที่ ควร
 จะ ทรง พระ อนุโมทนา ฯ ส้มเคจ พระราช ภคินี บพิตร แด
 พระราช ภคินี บพิตร ทง หตาย มา ทรง บำเพ็ญ พระ กุศล
 ทักษิณานุประทาน ก็ ดี ดัง พระ องค์ ใน ธรรมานุธรรม
 ปฏิบัติ ก็ ดี ด้วย ทรง ปราบภ ถึง ส้มเคจ พระบรม ชนก เป็น
 เหตุ จัก ว่า ได้ ทรง ปฏิบัติ ตาม พระ บรม พุทโธวาท ของ
 ส้มเคจ พระ บรม ศาสตร์ ซึ่ง ได้ ประทาน ไว้ โดย นัย ดัง ถวาย
 วิธัชนา มา ด้วย ประการ หนึ่ง ฯ